

مقاله علمی-ترویجی

استفاده از میگوهای تمیز کننده (زینتی)، راهکاری پایدار در کنترل بیماری‌های انگلی در پرورش ماهی در قفس

اشکان اژدری^{۱*}، محمد خلیل پذیر^۲، محمدرضا میرزائی^۳، عبد الرضا جهانبخشی^۴

* a_arzhan@yahoo.com

۱، ۳ و ۴- مرکز تحقیقات شیلاتی آبهای دور، مؤسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، چابهار، ایران

۲- پژوهشکده میگوی کشور، مؤسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، بوشهر، ایران

تاریخ دریافت: اسفند ۱۳۹۸ تاریخ پذیرش: اردیبهشت ۱۳۹۹

چکیده

استفاده از مواد شیمیایی در پرورش آبزیان برای درمان بیماری‌های انگلی در ماهیان پرورشی بسیار گسترده است. در پرورش ماهیان دریایی در قفس از ماهیان زینتی به عنوان کنترل کننده زیستی انگل‌های خارجی استفاده می‌شود اما گزارش‌های موجود مبنی بر عدم امکان تولید انبوه ماهیان تمیز کننده به روش تکثیر مصنوعی و از سویی، حساس بودن آن‌ها به بعضی انگل‌ها و بیماری‌های ماهی پرورشی، موجب شده است که نگاه‌ها به سمت استفاده از میگوهای پاک کننده^۱ معطوف شود که براحتی در شرایط مصنوعی قابل تکثیر و تولید انبوه هستند و نیز بیماری مشترک با ماهی پرورشی ندارند. تاثیر میگوهای تمیز کننده در کاهش انگل در ماهیان پرورشی تاکنون کشف نشده باقی مانده است. استفاده از کنترل بیولوژیک علیه انگل‌ها در پرورش آبزیان ممکن است سبب کاهش استفاده از مداخلات شیمیایی شود. بنابراین، پرداختن به موضوع تکثیر میگوی زینتی (Cleaner) با توجه به توسعه پرورش ماهیان دریایی بویژه در سیستم پرورش در قفس به عنوان یک ضرورت معرفی می‌شود. بنابراین، تحقیق در خصوص انتخاب گونه مناسب و تامین مولد به عنوان اولویت به مراکز تحقیقاتی دانشگاهی و اجرایی پیشنهاد می‌گردد که در ادامه با ترویج بیوتکنیک کار به مردم این فعالیت علاوه بر تامین میگوی مورد نیاز بخش آبریز پروری ماهیان دریایی، به عنوان یک شغل جدید در بازار آبزیان زینتی و آکواریومی کشور معرفی شود.

کلمات کلیدی: آبزیان زینتی، تکثیر، میگوی تمیز کننده، بیماری انگلی، پرورش در قفس

¹ Cleaner shrimp

مقدمه

شیمی درمانی در برابر بیماری انگلی در آبی پروری جهانی همچنان امری عادی است. وجود همبستگی قابل توجهی در آنتی بیوتیک‌های مورد استفاده در داروهای انسانی و تولید مواد غذایی حیوانی به‌ویژه در پرورش آبزیان وجود دارد. مواد شیمیایی مانند ارگانوفسفاته‌ها، آئورمکتین‌ها، پیرتروئیدها و بنزوئیلوره‌ها استفاده می‌شود. برخی از این مواد شیمیایی ممکن است اثرات منفی بر محیط زیست داشته باشند و از سویی، نگرانی از مقاومت مستقیم انگل‌های ماهیان پرورشی در برابر برخی از این مواد شیمیایی هنگام استفاده در آنها افزایش یافته است.

بیماری‌های انگلی (به استثنای همه‌گیری‌های ویروسی و باکتریایی) ۵۰-۳۰٪ خسارت اقتصادی سالانه را در صنایع آبی‌پروری در آسیا "بزرگترین منطقه تولید آبزیان در جهان" تشکیل می‌دهند.

آبی‌پروری با رشد و توسعه صنعت آکواریوم و افزایش علاقمندان به نگهداری آبزیان زینتی، صید گونه‌های زینتی وحشی از طبیعت افزایش یافته است. نظارت‌های بین‌المللی بر عدم صید گونه‌های زینتی وحشی از دریا و آسیب به ذخایر طبیعی، توسعه فعالیت تکثیر مصنوعی را در آبزیان زینتی نیز افزایش داده است. به‌همین دلیل بعضی از گونه‌های میگوی‌های زینتی که در اصطلاح به آنها "میگوهای پاک کننده" می‌گویند، به عنوان یک کنترل کننده زیستی انگل‌های خارجی در آبی‌پروری مطرح هستند. افزایش آگاهی عمومی و به‌همراه آموزش و ترویج روش‌های

مختلف پرورش آبزیان زینتی علاوه بر کاهش مشکلات زیست محیطی و تخریب محیط زیست سبب ایجاد اشتغال و درآمدزایی نیز خواهد بود. در بین آبزیان زینتی گروهی از میگوهای دریایی دارای ترکیب رنگ خاص و متوعی می‌باشند که در صنعت آبزیان زینتی دارای تجارت جهانی هستند. خانواده‌های زیادی (تقریباً ۷ خانواده) از میگوهای دریایی به عنوان آبزیان زینتی نگهداری می‌شوند. عمدتاً این میگوها در مناطق مرجانی زندگی می‌کنند و غواص به صورت صید دستی آنها را صید و به بازار عرضه می‌کند. همچنین اندازه کوچک این میگوها (متوسط ۶-۳/۵ سانتی‌متر)، نگهداری آن‌ها را در آکواریوم آسان نموده است. علاوه بر جایگاه این میگوها از منظر زیبایی پسندی برای آکواریوم، به علت رفتار طبیعی این میگوها مبنی بر تغذیه از انگل‌های سطحی ماهیان دریایی، استفاده از آنها به عنوان یک موجود پاک کننده نیز در صنعت پرورش ماهیان دریایی در حال شکل‌گیری است. نگرش نوین در مدیریت بهداشت آبزیان بویژه در سیستم پرورش در قفس مبتنی بر استفاده از روابط همزیستی موجودات دریایی تک یاخته (انواع باکتری‌ها به‌عنوان پروبیوتیک‌ها)، پریاخته (جانوران و گیاهان دریایی) و مواد استخراجی از آنها (پری‌بیوتیک) می‌باشد. استفاده از ماهیان تمیزکننده در آبی‌پروری ماهی سالمون در سیستم پرورش در قفس پیشینه طولانی دارد اما اخیراً گونه‌هایی از میگوهای زینتی نیز به عنوان کنترل کننده‌های زیستی در آبی‌پروری ماهیان دریایی مناطق گرمسیری که به طور عمده شامل هامور و باس دریایی آسیایی است نیز مطرح شده است (شکل‌های ۱ و ۲).

شکل ۱: نقشه پراکنش میگوهای زینتی

شکل ۲: ماهی هامور مرجانی و میگوی تمیز کننده

هرودین به عنوان انگل خارجی) در ماهی هامور معمولی *Epinephelus coioides* پرورشی حساس به این انگل‌ها در مراحل مختلف چرخه زندگی: تخم (سیست)، مرحله شنای آزاد و بالغ، در شرایط آزمایشگاهی کنترل شده را بررسی کردند (شکل ۳). نتایج نشان داد که میگوها علاوه بر حذف مرحله انگلی ارگانسیم‌های مطالعه شده سبب کاهش تراکم مرحله غیر انگلی ارگانسیم انگلی (مرحله شنای آزاد و زندگی محیطی) نیز شدند که این مرحله دوم بوسیله ماهیان تمیز کننده گزارش نشده است. *Lysmata amboinensis* یکی از گونه های میگوهای پاک کننده است که قابلیت حذف انگل‌های ماهی را در مرحله شنای آزاد (فاز غیر انگلی) دارد.

اولین موردی که پتانسیل چهار گونه میگو تمیزکننده را به عنوان کنترل بیولوژیک در سه گونه ماهی که از نظر اقتصادی در پرورش آبزیان مهم هستند، بررسی کرده است، نشان داد که میگوی تمیزکننده از مواد شیمیایی که به صورت سنتی که به عنوان کنترل و پیشگیری استفاده می شوند، موثرتر است، زیرا آنها قادر به کاهش عفونت مجدد انگلی هستند و مهمتر اینکه بدون عوارض زیست محیطی هستند (Vaughan et al., 2018).

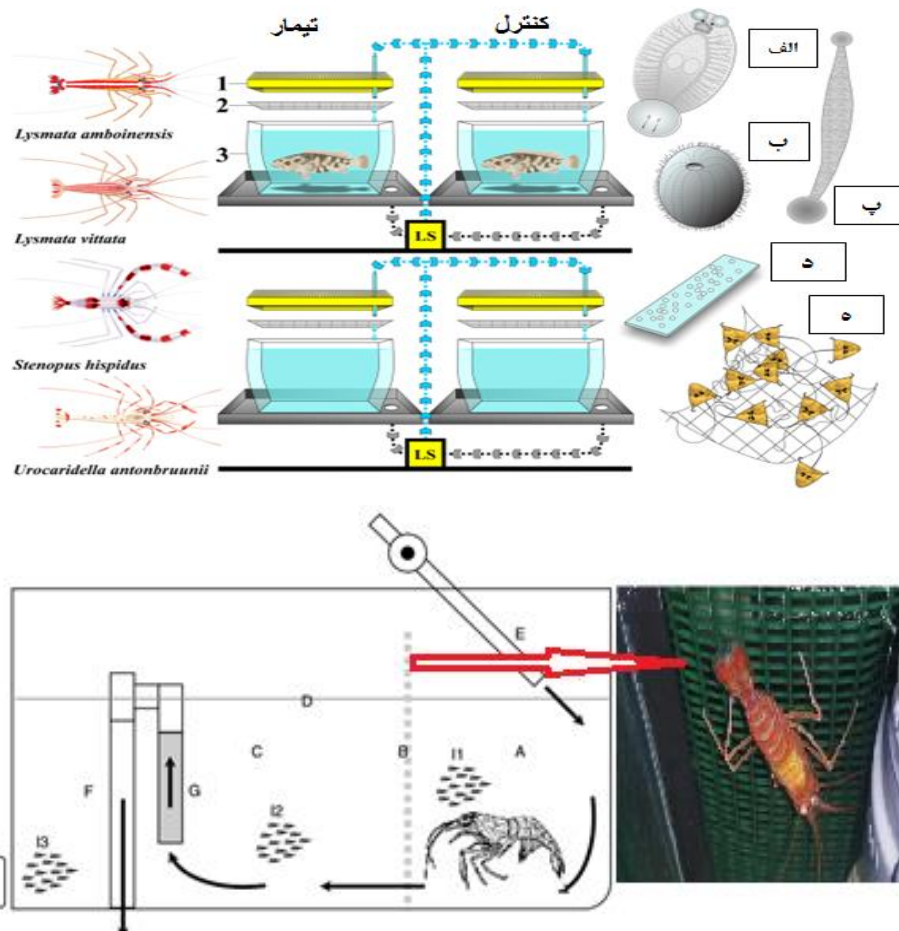
Vaughan و همکاران (۲۰۱۸)، توانایی کنترل کنندگی زیستی چهار میگوی زینتی (تمیزکننده)، *Lysmata amboinensis*، *Stenopus hispidus*، *Lysmata vittata* و *Urocaridella antonbruunii* علیه انگل های ماهیان دریایی پرورشی *C. irritans*، *N. girellae* یا *Z. arugamensis* (نشان‌دهنده یک پروتوزوا، یک مونوژی و یک

تکثیر مصنوعی

در حال حاضر، گونه های پرطرفدار میگوی زینتی که تکثیر مصنوعی آنها انجام می شود شامل گونه های *Stenopus hispidus*، *Lysmata amboinensis*، *L. seticaudata* و *L. debelius* است (da Rocha, 2017). سیستم تکثیر و پرورش لارو میگوی زینتی با توجه به حجم کم آب مورد نیاز معمولاً به صورت سیستم مداری بسته یا چرخشی انجام می شود (شکل ۶). در این سیستم آب بعد از عبور از فیلترهای مکانیکی و بیولوژیک مجدد استفاده می شود. میگوهای زینتی جدا جنسی هستند "اما با ویژگی جالب هرمافرودیت پروتندروس"^۱ و بعد از جفت گیری و لقاح تخمک، میگوی ماده تخم را زیر شکم نگه داشته و به عبارتی، انکوباسیون تخم را انجام می دهد. بعد از طی مراحل جنینی در تخم های

متصل به زیر شکم موجود، لارو از تخم بیرون آمده و در آب آزاد به صورت پلاژیک قرار می گیرد. از این مرحله که زوآ ۱ نامیده می شود، ۹ مرحله زوآ را طی کرده تا به پست لارو می رسد که مرحله بستر زی شدن میگوی زینتی می باشد. در این مرحله شکل و رنگ به شکل میگوی زینتی بالغ تبدیل می شود. طول دوره تبدیل مراحل زوآ تا پست لارو در گونه های مختلف متفاوت است اما ۴۵-۱۸ روز طول می کشد (Tziouveli, 2011). به طور متوسط ۵۰۰-۱۵۰ تخمک از ماده آزاد می شود که در زیر شکم بین پاهای شنای جنس ماده بعد از عملیات جفت گیری و لقح در ساعات شب (تاریکی) چسبانده می شود.

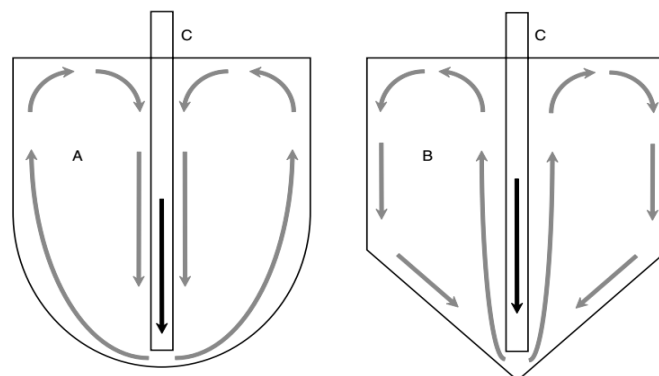
^۱ اول بلوغ همگی نر بعد از مدتی همگی تبدیل به ماده می شوند .

شکل ۳: طراحی تجربی با دو تیمار درمان و کنترل بو هریک با یک تکرار برای حالت انگلی (با ماهی) و مراحل محیطی و گونه های میگوی مورد استفاده. الف) *Neobenedenia girellae* (ب) *Cryptocaryon irritans* (پ) *Zeylanicobdella arugamensis* (د) سیستم های *Cryptocaryon irritans* یا پيله های *Z. arugamensis* روی اسلاید میکروسکوپ. (ه) تخمهای جنینی *Neobenedenia* متصل به تور. LS گردش مجدد سیستم پشتیبانی حیات آب دریا (Vaughan et al., 2018).

بازار باشد (۲۵ میلی‌متر) به طور متوسط ۸۵ روز طول می‌کشد. بازماندگی متوسط از مرحله لاروی تا رسیدن به مرحله پست لاروی بسیار پایین در حد ۶-۸ درصد گزارش شده است اما از پست لاروی تا مرحله جوانی (اندازه بازاری) در گونه های مختلف متفاوت است.

دوره زمانی طی مراحل جنینی حداقل دو هفته طول می‌کشد. مراحل مختلف از طریق تغییر رنگ تخم قابل مشاهده است. از زرد نارنجی تا سبز خاکستری که نشان دهنده نزدیک بودن زمان آزاد شدن لاروهاست. تکثیر و سازه‌های مورد نیاز به شرح شکل‌های (۴ و ۵) نشان داده شده است. لارو تجمع کرده در جلو منبع نور در شکل (۴) جمع آوری شده و به تانک لاروی (شکل ۵) منتقل می‌شود و تا مرحله بستر زی شدن در این تانک‌ها پرورش می‌شود (اتمام مرحله زوآ). رژیم غذایی و تغذیه در دوران پرورش به اختصار در شکل (۵) ارائه شده است. طول دوره پرورش تا رسیدن به طولی که قابل عرضه به

شکل ۴: تانک پرورش لارو. تانک U شکل و تانک قیفی مصطلح به زوک برای امکان ایجاد جریان فراچاهنده (Up welling). (da Rocha, 2017)

ز۱۱	ز۱۰	ز۹	ز۸	ز۷	ز۶	ز۵	ز۴	ز۳	ز۲	ز۱	
											فیلترکنند
											تاپلی کویه پود
											کویه پودیت
											کویه پود بلغم
											روئفر
											تاپلی آرتیبا
											آرتیبا خنی شفه
											آرتیبا بلغم
											غذای تر (مگرو و میکروبیو پرج شفه) یا غذای کربل

شکل ۵: پروتکل تغذیه در دوران پرورش لاروی میگوی زینتی. آرتیبا و کویه پود غذای غالب دوران لاروی بوده و از مرحله زو ۹ غذای آماده شده تر و پودری می توان استفاده کرد.

تاکنون ۱۵۰ گونه متعلق به پنج فرا راسته (Caridae, Stenopodidea, Thalassinidea, Anomura and Brachyura) از سواحل ایران در خلیج فارس ثبت شده است (احمدی و باقری، ۱۳۹۷). همچنین پنج گونه به عنوان گونه بومی خلیج فارس گزارش شده است (Calado et al., 2017). میگوهای زینتی خانواده آلئیده یکی از متنوع ترین گروه های سخت پوستان ده پا دریایی با ۴۵ جنس و بیش از ۶۰۰ گونه در سراسر جهان هستند و در مناطق گرمسیری و نیمه گرمسیری، زیستگاه کم عمق، بویژه در صخره های مرجانی، جنگل هاب مانگرو و خورها مشاهده می شوند (De Grave et al., 2011). در بین جنس های این خانواده جنس آلفئونوس و ساینالفتوس دارای ارزش زینتی هستند و با ماهیان زندگی همزیستی دارند.

اما به طور متوسط ۶۱ درصد گزارش شده است. در صورت نگهداری و تغذیه مولدین در شرایط ایتیم هر مولد دو بار در ماه لارو آزاد می کند که می توان در ۱۲ ماه سال انتظار تکثیر و تولید لارو را داشت. هم اکنون قیمت هر قطعه میگوی زینتی گونه *L. seticaudata* و *L. uncicornis*، ۵ یورو در بازار آبزین زینتی می باشد (Palmtag, 2017; da Rocha, 2017). در یک بررسی اقتصادی انجام شده در استرالیا، یک کارگاه تکثیر میگوی زینتی با گونه های ذکر شده با ۲۸ مولد وحشی صید شده ۱۲۳۴۷۶/۹ یورو (€) فروش داشته است و نتیجه گیری کرده اند که به عنوان یک فعالیت اقتصادی می تواند در کشور استرالیا مطرح باشد (da Rocha, 2017) (شکل ۶).

گونه های میگوی زینتی در خلیج فارس
(<https://www.nature.com>)

شکل ۶: طرحی از یک سیستم پرورش لارو و سیستم و نگهداری مولدین میگوی زینتی (da Rocha, 2017)

نتیجه گیری

میگوهای تمیزتر کاندیدای کنترل بیولوژیک پایدار در برابر انگل‌های ماهیان دریایی پرورشی هستند بطوریکه میگوی تمیز کننده نعنای *Lysmata vittata* تا ۹۸٪ آلودگی انگلی تجربی را کاهش داده است و اولین گونه کاندیدا برای آزمایش بیشتر برای شرایط آبی پروری است. با استناد به گزارش‌ها و با توجه به گزارش گونه‌های متعددی از میگوهای زینتی در خلیج فارس و دریای عمان، در صورت انجام مطالعات پژوهشی در خصوص تکثیر مصنوعی و تولید انبوه و همینطور معرفی گونه مناسب میگوی تمیز کننده به صنعت پرورش ماهیان دریایی علاوه بر ایجاد اشتغال در هر دو بخش بازار اکواریوم آب شور و آبی پروری ماهیان، در آبی پروری ماهیان دریایی نیز مصرف مواد شیمیایی و ضد عفونی کننده علیه انگل‌ها و سایر بیماری‌های عفونی کاهش خواهد داشت. زیرا علاوه بر اینکه انگل‌های آبزبان می‌توانند مخزن و ناقل بیماری باشند، بسیاری از بیماری‌های باکتریایی و ویروسی نیز در نتیجه آلودگی انگلی از طریق زخم‌های ایجاد شده و تضعیف ایمنی میزبان ایجاد می‌شود.

منابع

- احمدی، ا. و باقری، د.، ۱۳۹۷. مروری بر ویژگیهای اکولوژیک و بیولوژیک میگوهای زینتی خانواده آلفئیده. آبزبان زینتی. سال پنجم. شماره ۲. صص ۲۲-۱۳.
- Calado R., Lin J., Lecaillon G. and Rhyne A. L., 2017. Shrimp. In *Marine Ornamental Species Aquaculture* (Calado R., Olivotto I., Oliver M. P., Holt G. J. eds.), pp. 477-495.
- da Rocha, J.A.M., 2017. Suitability of marine ornamental shrimp *Lysmata uncinicornis* Holthuis and Maurin 1952 to commercial scale aquaculture and comparative performance with *Lysmata seticaudata* (Risso, 1816).
- De Grave, S. and Franssen, C., 2011. Carideorum catalogus: the recent species of the dendrobranchiate, stenopodidean, procarididean and caridean shrimps

(Crustacea: Decapoda). *Zoologische Mededelingen*, 85: 195-588.

Palmtag M.R., 2017. The Marine Ornamental Species Trade. In *Marine Ornamental Species Aquaculture* (Calado R., Olivotto I., Oliver M. P., Holt G. J. eds.), pp. 3-12.

Tziouveli, V., 2011. Broodstock conditioning and larval rearing of the marine ornamental white-striped cleaner shrimp, *Lysmata amboinensis* (de Man, 1888) (Doctoral dissertation, James Cook University). 238 P.

Vaughan, D.B., Grutter, A.S. and Hutson, K.S., 2018. Cleaner shrimp are a sustainable option to treat parasitic disease in farmed fish. *Scientific reports*, 8(1), p.139

The use of cleaner (ornamental) shrimps is a sustainable solution to control parasitic diseases in cage cultured fish

Ajdari A.¹; Khalil Pazir M.²; Mirzaei M.¹; Jahanbakhshi A.¹

* a_arzhan@yahoo.com

1-Offshore Fisheries Research Center, Iranian Fisheries Sciences Research Institute, Agricultural Research Education and Extension Organization (AREEO), Chabahar, Iran

2-Shrimp Research Center, Iranian Fisheries Sciences Research Institute, Agricultural Research, Education & Extension Organization (AREEO), Bushehr, Iran

Abstract

The use of chemicals in aquaculture to treat parasitic diseases of cultured fish is widespread. In cage culture of marine fish, ornamental fish is used as a biological controller of exotic parasites however, the existing reports about the impossibility of mass production of cleaner fish by artificial reproduction and also their sensitivity to some farmed fish parasites and diseases, has caused to shift to use of cleaner shrimps that can be easily reproduced and mass-produced under artificial conditions and they do not have a common disease with farmed fish. The effect of cleaner shrimp in reducing parasites in farmed fish remains undiscovered. The use of biological control against parasites in aquaculture may reduce the use of chemical interventions. Therefore, investigating the issue of ornamental shrimp (cleaner) culture, due to marine fish culture development, especially in cage culture system is necessary. According to this, research on selection of the appropriate species and providing broodstocks as a priority is suggested to research centers, academic and executive. In addition to provide required shrimp for the marine fish aquaculture sector, this activity should be introduced as a new job in the ornamental aquatics and aquarium market by promoting biotechnology to the people.

Keywords: Ornamental aquatic, Reproduction, Cleaning shrimp, Parasitic disease and cage culture